

Europautvalget

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

14. MARS 2019

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, 7. mars. Fra regjeringen møter utenriksminister Ine Eriksen Søreide, finansminister Siv Jensen og næringsminister Torbjørn Røe Isaksen. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenstående bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsordenen og andre aktuelle EU/EØS-saker.

Finansminister Jensen vil redegjøre for:

- Finansmarkedspakken som forventes å bli vedtatt på EØS-komiteens møte 29. mars

Andre saker på finansområdet:

- Reform av EUs finanstilsyn – status

Næringsminister Røe Isaksen vil redegjøre for:

- Status for de bilaterale frihandelsforhandlingene mellom Norge og Kina

Utenriksminister Eriksen Søreide vil redegjøre for:

- Brexit
- Status for forhandlingene med Ungarn om rammeavtale for EØS-midlene 2014-2021
- Status for forholdet til Polen

Andre saker:

- Prosedyreforordningen

Rettsakter:

- Mye på finans; og skriftlig prosedyre på resterende rettsakter

Finansminister Jensen vil redegjøre for:

Finansmarkedspakken

På neste møte i EØS-komiteen vil ca. 160 finansrettsakter tas inn i EØS-avtalen. Det er omtrent halvparten av det såkalte etterslepet på finansområdet.

Regjeringen viser til at [det store etterslepet skyldes](#) at det i en lang periode, under forhandlingene om hvordan EUs finanstilsyn skulle innlemmes i EØS-avtalen, bygget seg opp et etterslep. I tillegg har EU vedtatt mange omfattende rettsakter på finansområdet. Fire av disse omfattende rettsaktene er nå klare til å tas inn i EØS-avtalen: kapitalkravsdirektivet (CRD IV) og -forordningen (CRR), og direktivet og forordningen om markeder for finansielle tjenester (MiFID II og MiFIR). Etter lange forhandlinger er tilpasningstekster nå klare for godkjenning i EU.

Som et resultat av at man nå har kommet til enighet om disse fire rettsaktene, vil også det utfyllende regelverket tas inn. Dette er i hovedsak tekniske reguleringsstandarder og rettsakter om gjennomføring av regelverket. Dette er regler som Europakommisjonen har fått delegert myndighet til å vedta.

Nedenfor omtales de fire hovedrettsaktene (CRD IV, CRR, MiFID II og MiFIR), samt prospektforordningen, som også krever Stortingets samtykke.

Kapitalkravsregelverket (CRD IV og CRR)

[Direktiv 2013/36 \(CRD IV\)](#) og [forordning 575/2013 \(CRR\)](#) regulerer virksomheten i kredittinstitusjoner og verdipapirforetak. Formålet er å gjennomføre Basel III-anbefalingene og bidra til en solid finansnæring gjennom strengere krav til ansvarlig kapital og nye kvantitative likviditetskrav.

Regelverket er [langt på vei allerede tatt inn i norsk lov](#). Når rettsaktene nå innlemmes i EØS-avtalen vil det likevel kreves lovendringer (og forskriftsendringer), noe som vil kreve Stortingets samtykke. Endringene er knyttet til at utlån til små og mellomstore bedrifter får reduserte kapitalkrav (SMB-rabatten), og at det norske gulvet på beregningsgrunnlag basert på interne risikomodeller (Basel I-gulvet) faller bort. Det vil bl.a. føre til at bankenes kapitalkrav blir noe redusert, mens rapporteringskravene for norske myndigheter øker noe. Innføringen vil sikre norske finansforetak får samme rettigheter i det indre marked som foretak etabler i EU-land.

CRR/CRD IV er et fullharmoniseringsregelverk der valgmuligheter for nasjonale myndigheter som hovedregel er begrenset til tiltak som anses nødvendige av hensyn til finansiell stabilitet i det enkelte land. [Finanstilsynet har utarbeidet et forslag til gjennomføring av det nye regelverket](#). Forslaget har vært på [høring](#), med frist 30. august 2018. Finansdepartementet arbeider for tiden med å utarbeide lov- og forskriftsendringer.

I høringsnotatet peker Finanstilsynet på at både SMB-rabatten og bortfall av Basel I-gulvet vil bidra til å øke bankenes rapporterte soliditet uten at den reelle soliditeten er endret. Finanstilsynet mener det er viktig at gjennomføringen av CRR/CRD IV ikke bidrar til en generell svekkelse av reell soliditet. Det foreslås derfor at Norge gjennomfører motvirkende tiltak (tilsynspraksis for interne modeller og pilar-2-krav).

Finans Norge er positiv til at SMB-rabatten og Basel 1-gulvet tas bort, siden disse har vært sentrale elementer i dagens norske skjevregulering. De mener imidlertid at Finanstilsynets [forslag til motvirkende tiltak vil føre til at skjevreguleringen styrkes og videreføres](#) i ny form. Det skyldes at tiltakene ikke får virkning for de utenlandsregulerte bankenes utlån i Norge. Disse bankene står i dag for ca. 40 prosent av utlånene til norske bedrifter, og de vil fortsette å vinne terreng dersom de motvirkende tiltakene gjennomføres, mener Finans Norge.

Finanstilsynet har også, som en del av gjennomføringen av kapitalkravsregelverket, [foreslått at seks regionbanker bør anses som systemviktige](#) og dermed pålegges ekstra krav til kapital. I dag gjelder dette kun DnB og Kommunalbanken.

Dersom Finansdepartementet i det endelige lovforslaget velger å benytte den nasjonale valgmuligheten til å gjøre motvirkende tiltak, må dette følge en bestemt prosedyre. Blant annet skal EUs banktilsyn (EBA), systemrisikorådet (ESRB) og de andre landenes tilsynsmyndigheter varsles, og det er regler for notifikasjon (etterprøving og godkjenning). I høringsnotatet står det at «Finanstilsynet legger til grunn at det ved innlemmelse av CRD IV i EØS-avtalen vil klargjøres hvordan norske myndigheter skal notifisere innenfor topilarsystemet i EØS».

Tiltak som oppveier bortfall av Basel 1-gulvet og notifikasjon er blant de tilpasningene EØS EFTA-landene har forhandlet fram med EU-siden. [En oversikt over tilpasningene](#) finnes i Europakommisjonens forslag til Rådsvedtak. Det er ventet at EUs vedtak av tilpasningstekstene skjer 19. mars.

Tilpasningsteksten omhandler blant annet:

- Opphør av Basel 1-gulvet: Handlingsrommet i CRR presiseres ved at det vises til at det i innledningen til forordningen åpnes for tiltak som oppveier «uberettigede reduksjoner i risikovægtede eksponeringsbeløp og pålegger forsigtige marginer i kalibreringen av interne modeller».
- Notifikasjon/godkjenning: det skal være EFTAs faste komité som får myndighet til godkjenne strengere nasjonale tiltak. Vedtaket skal baseres på et forslag fra EFTAs overvåkingsorgan ESA. ESRB bør sende sine vurderinger til EFTAs faste komité. Det samme bør EBA, hvis det er relevant.
- En felleserklæring om EØS EFTA-landenes forbindelse med tredjeland: dette gjelder screening av direkte utenlandske investeringer som angår sikkerhet eller offentlig orden.
- Nasjonal behandling av tredjelands filialer og samarbeid med myndighetene i tredjeland: det slås fast at EU ikke skal ha myndighet til å inngå avtaler med tredjeland på vegne av EØS EFTA-landene.
- Norge har fått samme tilpasningstekst som Sverige når det gjelder andelsleiligheter.
- Noen offentlige islandske kredittinstitusjoner har fått unntak fra direktivets virkeområde: Islands institutt for regional utvikling og en kredittinstitusjon eid av kommunene.

[Europakommisjonen la i 2016 fram bankreformpakken](#), hvor det foreslås endringer i kapitalkravsregelverket, både [endringer av CRR](#) og [CRD](#), samt regler om krisehåndtering. Like før nyttår ble det enighet i EU om de overordnede delene av forslaget, blant annet uvektet kjernekapitaldekning, likviditet og Pilar 2-reglene. Mange land, blant dem Sverige og Danmark, har [jobbet for at det fortsatt skal være åpning for nasjonale tiltak](#) som skal sikre finansiell stabilitet. Ifølge den danske regjeringens notat til Folketinget, ser det ut som man [langt på vei har fått gjennomslag](#) for dette. I [regjeringens EØS-notat](#) står det at endringene vil få økonomiske og administrative konsekvenser for banker og andre finansforetak.

Markeder for finansielle instrumenter (MiFIR og MiFID II)

[Forordning 600/2014 \(MiFIR\)](#) og [direktiv 2014/65 \(MiFID II\)](#) avløser et direktiv fra 2004 om markeder for finansielle instrumenter. Formålet med de nye reglene er blant annet å rette opp svakheter som ble avdekket under finanskrisen i reguleringen av finansielle markeder og verdipapirforetak. Rettsaktene skal til sammen bidra til at verdipapirhandel i større grad foregår på organiserte markedsplasser. De skal bidra til økt åpenhet i markedet, styrke tilsynet, gi økt konkurranse, bedre kontrollen med høyfrekvenshandel, styrke investorbeskyttelsen, og gi mer effektive og harmoniserte administrative sanksjoner.

Regelverket er [allerede gjennomført i Norge](#), først som forskrift og deretter gjennom lovendring. [Denne rekkefølgen ble kritisert av SV, Sp og Rødt](#): «Den praksisen regjeringa etablerer ved å

implementere direktivet MiFID II og forordninga MiFIR før behandling i Stortinget, gjev grunn til å stille spørsmål ved om regjeringa har handla i strid med intensjonen i Grunnlova» står det i innstillingen. Partiene fikk imidlertid ikke flertall for å be regjeringen om å komme tilbake til Stortinget med en uavhengig juridisk vurdering.

Grunnen til at det tas forbehold om Stortingets samtykke når MiFIR og MiFID II nå tas inn i EØS-avtalen, er at det må innarbeides en ny inkorporasjonsbestemmelse i verdipapirhandelens § 8-1. Innføringen vil sikre norske finansforetak får samme rettigheter i det indre marked som foretak etabler i EU-land.

Innlemmelse av MiFIR i EØS-avtalen vil innebære en viss overføring av myndighet til EFTAs overvåkingsorgan ESA. [Dette har Stortinget allerede sluttet seg til](#) i forbindelse med behandlingen av saken om deltakelse i EUs finansbyråer, [Prop. 100 S \(2015-2016\)](#). Den gangen ga Stortinget sitt samtykke, i medhold til Grunnlovens artikkel 115, til å ta inn åtte rettsakter i EØS-avtalen. I tillegg ble det også gitt samtykke til tre kommende rettsakter. MiFIR er den første av disse tre som nå skal tas inn i EØS-avtalen. Vedtaket i Stortinget vil denne gangen bli tatt på ordinær måte i medhold til Grunnlovens artikkel 26.

[I tilpasningsteksten](#) som er framforhandlet med EU, og vedtatt av Rådet 4. mars, står det at det for EØS EFTA-landene skal være ESA som skal ha myndighet til å forby eller begrense visse typer av finansielle aktiviteter. Det presiseres at ESAs avgjørelse skal vedtas på grunnlag av et utkast som er utarbeidet av EUs finanstilsyn (enten EBA (bank) eller ESMA (verdipapirer)). «Herigennem bevares hovedfordelene ved, at tilsynet føres af en fælles myndighed». Dette er [i samsvar med utkastet til tilpasningstekst](#) som var vedlagt Prop. 100 S (2015-2016).

Prospektforordningen (2017/1129)

[Forordningen](#) om å revidere EUs regler for utforming av prospekter trer i kraft i sin helhet i EU 21. juli 2019, og erstatter samtidig prospektdirektivet fra 2003. Formålet med forordningen er å lette virksomheters kostnader og informasjonsbyrde når de skal utarbeide prospekter i forbindelse med utstedelse av verdipapirer, samtidig som potensielle investorer får korrekt informasjon. Forordningen utgjør et sentralt element i etableringen av kapitalmarkedsunionen.

Ifølge regjeringens [EØS-notat](#) medfører prospektforordningen «viktige endringer i dagens regelverk, herunder endringer i virkeområdet for prospektreglene og relevante unntaksregler». Det tas forbehold om Stortingets samtykke, siden forordningen krever endring i verdipapirloven. [I forslaget ligger](#) en revidering av terskelverdiene for når en virksomhet skal utarbeide et EØS-prospekt, og det åpnes for at den nedre beløpsgrensen kan fastsettes nasjonalt et sted mellom 1-8 millioner euro. Flere sentrale endringer gjelder forenkling av regelverk. Det etableres blant annet en ny og enklere form for prospekt for små- og mellomstore bedrifter, og nye regler for universelle registreringsdokumenter som skal forenkle kapitalinnhenting for regelmessige utstedere.

Prospektforordningens innhold er beskrevet i Verdipapirutvalgets utredning [NOU 2018:10](#), som har vært ute på [høring](#). Det er foreløpig ikke fremmet noen proposisjon til Stortinget. I utredningen foreslår et flertall av utvalgets medlemmer å [heve beløpsgrensen for EØS-prospekt](#) fra dagens 5 millioner euro til 8 millioner euro. Et mindretall, bestående av medlemmer fra Finansdepartementet, Finanstilsynet, Oslo Børs og Forbrukertilsynet, [ønsker at dagens beløpsgrense videreføres](#). Flertallet har vurdert at en høyere beløpsgrense vil kunne gi økt konkurransekraft, samtidig som utarbeidelse av EØS-prospekt er kostbart og ressurskrevende for utstedere. EUs medlemsland må melde inn beslutninger om beløpsgrense, og eventuelle senere endringer, til Kommisjonen og ESMA (EUs finanstilsyn for verdipapirer). For Norges del, legger Verdipapirutvalget til grunn at «EØS-tilpasninger vil innebære at plikten til å varsle Kommisjonen vil erstattes med en plikt til å varsle EFTAs overvåkingsorgan».

I prospektforordningen er ESMA tillagt flere nye oppgaver, blant annet en større koordinerende rolle, og et ansvar for å motta og publisere informasjon om prospektene og sanksjonene. Det gis også nye regler om bindende megling mellom nasjonale tilsynsmyndigheter. ESMA's myndighet til å treffe vedtak med direkte virkning i Norge legges til EFTAs overvåkingsorgan ESA. Det er i tråd med ordningen som ble vedtatt da Norge ble en del av EUs finanstilsyn. Verdipapirutvalget peker på at prospektforordningen gir «en rekke folkerettslige forpliktelser for Norge, og gir ikke regler som retter seg mot borgerne direkte». Dette fordi vedtakene er rettet mot den norske tilsynsmyndigheten, og ikke mot verdipapirforetak.

EU er for tiden i slutfasen i behandlingen av en [revisjon av EUs finanstilsyn](#) (se egen sak). Her inngår også endringer av prospektforordningen og ESMA's myndighet. I [regjeringens EØS-notat](#) omtales fire kategorier prospekter som Europakommisjonen foreslår at ESMA skal overta ansvaret for tilsynet med. Dette vil legge ytterligere kompetanse til ESMA, og kan ha EØS-rettslige problemstillinger, står det i EØS-notatet. Under behandlingen i EU har både Rådet og Parlamentet vært kritisk til deler av forslaget om å gi ESMA ytterligere myndighet, og det er usikkert hva det endelig utfallet blir.

Andre saker på finansområdet:

Reform av EUs finanstilsyn – status

«Europakommisjonen la i 2017 frem omfattende forslag til endringer i regelverket for finanstilsynsbyråene. I 2018 ble dette utvidet med forslag om å legge oppgaver for å motvirke hvitvasking og terrorfinansiering til EUs tilsyn for banksektoren. Regjeringen vil i 2019, sammen med de øvrige EØS/Efta-landene, søke å ivareta balansen i Efta-tilpasningene som ble vedtatt i 2016», står det i [regjeringens nye arbeidsprogram](#) for samarbeidet med EU.

[Norske myndigheter har vært bekymret](#) for at de tre finanstilsynene, for bank (EBA), verdipapirer (ESMA) og forsikring (EIOPA) skal få ytterligere oppgaver og myndighet. Det gjelder blant annet forslagene om ytterligere direkte tilsynsoppgaver for ESMA ([se også egen sak om prospektforordningen](#)), deltakelse fra EØS EFTA-landene i de nye utøvende styrene (Executive Boards), og nasjonal forpliktelse til å følge overnasjonale tilsynsplaner.

[Forslaget om reform av EUs finanstilsyn](#) er nå inne i sluttforhandlinger. Agence Europe skriver 5. mars at det har [ikke vært noen vesentlige framskritt siden det første trilognmøtet](#) mellom Kommisjonen, Parlamentet og Rådet 14. februar. Det er nå satt en frist til 12. mars, eventuelt 15. mars, for å prøve å bli enige.

[Forhandlingene er svært krevende](#), siden partene i utgangspunktet står langt fra hverandre i enkelte spørsmål. Det er ESMA's direkte tilsynsmyndighet og de nye utøvende styrene som omtales som det vanskeligste å bli enige om. Grovt skissert kan man si at det er [Kommisjonens opprinnelige forslag](#) som går lengst, [Parlamentet](#) har strammet inn på noen områder (ESMA's myndighet), mens [Rådet](#) har gjort betydelige endringer i Kommisjonens forslag (både ESMA's myndighet og de utøvende styrenes sammensetning og vedtaksmyndighet).

På andre områder står de tre partene nær hverandre. Det gjelder blant annet «ekstra-forslaget», som ble lagt fram i 2018, om at [banktilsynet \(EBA\) skal få nye oppgaver og myndighet knyttet til hvitvasking](#). Rådet ønsker at man skal vedta dette, uavhengig av om man kommer til enighet om de andre delene. Parlamentet står fast på at man forhandler om hele pakken samlet.

Etter trilognmøtet 27. februar kritiserte Parlamentets forhandlere Rådet for å være [uvillig til å finne et kompromiss i spørsmålet om de nye utøvende styrene](#). «If they want to conclude the negotiations at any time, the Presidency needs to come up with a sound and comprehensive mandate», uttalte Sven Giegold (De Grønne, Tyskland) til Politico.

Rådet har i sin forhandlingsposisjon gått inn for å holde på prinsippet om at det er dagens tilsynsråd som skal ta avgjørelser og at de nasjonale tilsynene skal sikres en sentral rolle i lederstrukturen i de tre EU-byråene. De nye utøvende styrene skal kun forberede møter og vedtak, mener Rådet, og bør bestå av en formann, seks medlemmer fra de nasjonale tilsynene og to fulltidsansatte medlemmer. Kommisjonen og Parlamentet mener det bør bestå av en formann og tre fulltidsansatte medlemmer.

Næringsminister Røe Isaksen vil redegjøre for:

Frihandelsforhandlingene mellom Norge og Kina

Norge forhandlet med Kina om en handelsavtale fra 2008 til 2010 (åtte runder totalt). [Forhandlingene ble gjenopptatt](#) med en niende og tiende forhandlingsrunde i august og desember 2017. En ellefte og tolvte runde fant sted i mai og september 2018.

I forbindelse med den 13. forhandlingsrunden i Oslo i januar 2019 uttalte næringsminister Torbjørn Røe Isaksen at «Denne ukens forhandlingsrunde i Oslo viser at både Norge og Kina ønsker fremgang i forhandlingene. Det er ikke overraskende at forhandlingene innen visse kjerneområder, slik som varer, er krevende. Men regjeringen fortsetter å prioritere frihandelsforhandlingene med Kina.»

Kina er Norges viktigste handelspartner i Asia, og Norges sjette største handelspartner globalt. I 2017 handlet Norge varer med Kina for rundt 90 milliarder kroner. En frihandelsavtale er ment [å øke muligheter for norsk eksport til Kina ytterligere og styrke det norsk-kinesisk økonomisk samarbeid](#). Det forhandles om en omfattende og moderne avtale på varer, tjenester og investeringer, opprinnelsesregler, handelsforenkling, immaterielle rettigheter, offentlige anskaffelser, konkurranse, tekniske handelshindringer, veterinærspørsmål, handel og miljø, rettslige spørsmål, og handelstiltak.

Det har vært særlig fokus på bedre adgang for norsk fiskeeksport til Kina. I følge E24 skal [norsk fiskerinæring ha «siklet» etter markedet med nesten 1,4 milliarder mennesker](#) etter at Kina normaliserte forholdet til Norge i 2016. Likevel skal ikke norsk fiskerihandel til Kina ha tatt av etter 2016 - noe som blant annet skal skyldes tollsatser og brems fra kinesiske matmyndigheter. I et møte med norsk fiskerinæringen nå i mars uttalte fiskeriminister Harald Tom Nesvik at «Jeg tror at Kinas marked er like spennende og lovende som aktørene i fiskerinæringen gjør. Å styrke Norges markedstilgang i Kina er hovedprioritet for meg som fiskeriminister.»

Han la til at det er et stort behov for å få på plass mer moderne handelsavtaler med Kina: «Inntrykket mitt er at vi er godt posisjonert etter normaliseringen. At handelssamtalene med Kina tar tid er ikke bare et norsk problem, det er en lang kø og mange land er frustrerte.» Norges forhandlinger med Kina skal være i en «god steam» og Nesvik mener det er et realistisk håp å slutføre i løpet av året: «Vår neste møte med kineserne, som er i Beijing nå i mars, vil gi indikasjoner på om dette er realistisk. Ønsket vårt om å oppheve eksportrestriksjoner er løftet frem skriftlig og muntlig.»

Parallelt med handelsforhandlingene foregår det samtaler med det kinesiske mattilsynet om godkjenning av sjømatprodusenter. I følge Nesvik skal disse samtalene fremdeles være uavklart. Kinesiske myndigheter krever at alle utenlandske sjømatprodusenter må være registrert og godkjent før varer fra dem kan importeres til Kina. Mattilsynet startet ifølge E24 i 2017 prosessen med å få godkjent eksport av fiskemel og fiskeolje til Kina. «Det kinesiske mattilsynet vil i forbindelse med dette komme på inspeksjon hos norske produsenter i april», sier Nesvik.

Hovedmotivasjonen for Norge med en handelsavtale med Kina synes å være å få bedre markedsadgang for norske varer, tjenester og investeringer i det kinesiske markedet. For Kina vil

nok forholdet til Norge og andre handelspartnere ofte være likeså mye strategisk og være knyttet både til spørsmål om markedsøkonomi og anerkjennelse internasjonalt, strategiske investeringer i nye markeder og adgang til ny teknologi, og et overordnet mål om å konsolidere Kina som en dominerende global aktør.

Å anerkjenne Kina som en markedsøkonomi, eller gi dem markedsøkonomistatus (MES) i WTO-sammenheng har ofte vært et kriterium fra kinesisk side for å starte forhandlinger om omfattende handelsavtaler. [Norge anerkjente allerede i 2007 Kina](#) som markedsøkonomi i WTO-sammenheng. Det samme gjorde EFTA-landene Island og Sveits. De to konkluderte begge omfattende bilaterale handelsavtaler med Kina i 2013.

De større partnerlandene i WTO som USA, Japan, Canada og EU, har *ikke* gitt Kina slik status. Kina mener landet har krav på markedsøkonomistatus som en del av sin tiltredelsesprotokoll til WTO fra 2001. Dette går til kjernen av det spørsmålet som preger mye av den global handelsdebatten i dag. Har Kina blitt den markedsøkonomien man hadde håpet og forventet i 2001, eller har landet «utnyttet» det globale handelsregimet, blant annet gjennom statseide selskaper, stor grad av subsidiering, og urimelige krav til investeringer og teknologioverføring? Spørsmålet blir i så tilfelle hva man eventuelt skal eller kan gjøre med Kina dersom man mener Kina ikke etterlever de globale handelsreglene. Det ligger også implisitt i denne kritikken at Kina fremdeles «spiller utviklingskortet» i WTO-sammenheng og andre multilaterale fora. Kina på sin side hevder de lever opp til alt de forpliktet seg til da landet gikk inn i WTO for over 15 år siden og at det er de mange (og da særlig større) partnerne i WTO som ikke har etterlevd sin del av avtalen.

Som for andre partnere vil det for Norge være viktig med en handelsavtale med Kina som inkluderer god adgang til det kinesiske markedet for norske investeringer. For Kina har Norge også vært et svært viktig marked for investeringer, ikke bare siden forhandlingene ble gjenopptatt i 2017, men også i perioden hvor det ikke pågikk forhandlinger (2010-2016). I følge en [rapport om kinesiske investeringer i Europa](#), hvor NUPI bidro med det norske kapittelet, har direkteinvesteringer fra Kina i det norske markedet beløpt seg på rundt 7 mrd. USD siden 2000. Dette er et vesentlig beløp i europeisk sammenheng selv om kinesiske aktører forblir en moderat kilde sammenlignet med investorer fra Europa og USA. NUPI uttalte i forbindelse med publiseringen av rapporten i desember 2017 at «Norge har vist seg å være en populær destinasjon for kinesiske investorer, til tross for de seks årene med politiske problemer i kjølvannet av Nobelprisen i 2010. Norge treffer dessuten flere trender, og viser at energi, ressurs og- teknologi-relaterte selskaper har vært spesielt populære blant kinesiske investorer.»

Det blir interessant å se om den pågående debatten om kinesiske investeringer i kritisk infrastruktur både i Europa og Norge (jf. Huawei) vil påvirke forhandlingsklimaet eller substansen i handelsforhandlingene mellom Norge og Kina på noen måte.

Til sammenligning: EU-Kina

EU og Kina bestemte under et [toppmøte i Brussel våren 2014](#) at de skulle utdype sitt strategiske partnerskap. Dette ble bekreftet i EUs forslag til [ny Kina-strategi](#) i juni 2016. Strategien inkluderer jevnlig toppmøter og forhandlinger om en investeringsavtale. Det er foreløpig ikke lagt planer for forhandlinger om en handelsavtale. Det forrige toppmøtet var i juli 2018, det neste er rett rundt hjørnet i begynnelsen av april 2019.

Så langt har partene hatt 19 forhandlingsrunder på investeringsavtalen, den siste i oktober 2018, men visstnok uten den fremdriften EU ønsker. Målet er at en investeringsavtale skal [erstatte 26 eksisterende bilaterale investeringstraktater \(BITs\)](#) mellom individuelle EU-land og Kina.

EU har vært særlig opptatt av gjensidighet for investeringer til og fra Kina. De mener kinesiske firmaer har hatt bedre markedsadgang til EU enn omvendt. Det er også økende skepsis i EU til kinesiske investeringer i kritisk infrastruktur i Europa gjennom blant annet «Belt and Road»-

initiativet (BRI). Samtidig skaper det spenninger internt i EU at enkelte medlemsland, bl.a. Italia har ønsket BRI velkommen. EU har nylig vedtatt en forordning om «screening» av utenlandske investeringer, som i praksis vil være særlig rettet mot Kina selv om ikke Kina nevnes ved navn. Ulf Sverdrup har i en kronikk ([«Fra handelskrig til kapitalkrig»](#)) argumentert for at Norge bør koble seg på det nye screeningregimet selv om det rettslige grunnlaget er EUs handels- og sikkerhetspolitikk (og ikke det indre marked/EØS). Han mener det kan ha politiske kostnader ved å lage egne ordninger eller å stå utenfor fremtidig informasjonsutveksling om investeringer inn til Europa.

Kina er EUs neste største handelspartner etter USA, og EU samarbeider med Kina også på andre områder. EU har ønsket velkommen Kinas økende engasjement for multilateralt samarbeid både innenfor WTO og klima (Paris-avtalen). På forrige toppmøte i juli 2018 ble EU og Kina blant annet enige om en [felles erklæring på klima](#). EU jobber også med Kina om reform av WTO, herunder særlig tvisteløsningssystemet som er under stort press etter at USA nekter å utnevne nye dommere til ankeinstansen.

Samtidig har EU lenge vært tydelige på at de mener Kina *ikke* foretar tilstrekkelige reformer for å utvikle seg til den markedsøkonomien EU mener et WTO-medlemskap krever. Kina er ikke enig i dette og insisterer på markedsøkonomistatus i WTO. EU mener at Kina med sin økonomi dominert av statseide selskaper og omfattende subsidier fremdeles bidrar til overkapasitet på mange industrivarer, særlig stål. Samlet mener EU at Kinas politikk fører til urimelige forskjeller i konkurransevilkårene mellom kinesiske og andre lands selskaper. EU mener også at det ikke er nok gjensidighet når det kommer til markedsadgang for europeiske varer og investeringer i det kinesiske markedet, og at Kina heller ikke følger eksisterende regler i WTO for teknologioverføring og immaterielle rettigheter. På alle disse områdene har EU i stor grad samme syn som Japan og USA.

I forholdet til Kina er EU altså todelt: De jobber *med* Kina på reform av blant annet tvisteløsningssystemet i WTO, men er samtidig skeptiske til at Kina fremdeles ikke gjør nok for å etterleve det eksisterende regelverket i WTO eller å utvikle nytt regelverk, jf. mangel på fremdrift i globale handelsforhandlinger. Handelskommissær Malmström pleier å si at det ikke holder at Kina *snakker* pent om multilateralt samarbeid, men at de også må «*walk the talk*».

Litt forenklet derfor støtter nok EU *analysen* til USA om at Kina fremdeles ikke følger globale handelsregler pga. mangel på markedsøkonomireformer, dumping/overkapasitet og ulike hindre for markedsadgang for investeringer. Samtidig er *ikke* EU på linje med USA i den politiske responsen i form av unilaterale tiltak, handelskonflikt og undergraving av WTO. EU mener heller at man må fortsette å forhandle med Kina om bedre markedsadgang for europeiske varer, tjenester og investeringer (jf. EUs forhandlinger med Kina om en investeringsavtale) og oppfordre Kina til økt reform både på hjemmebane og i WTO. EU håper nok også at Kina vil være ekstra lydhøre og se ekstra til EU som en stabil handelspartner i en tid med mye ustabilitet i global handel generelt, og i en tid med tiltagende handelskonflikt mellom Kina og USA spesielt.

Utenriksminister Eriksen Søreide vil redegjøre for:

Brexit

Storbritannia og EU ble sent 11. mars enige om det statsminister May [kalte et «et juridisk bindende tillegg» til skilsmisseavtalen med EU](#). Formålet skal være å unngå at den såkalte backstop-løsningen i skilsmisseavtalen, som er ment å hindre en ny fysisk grense mellom Irland og Nord-Irland, ikke skal kunne tvinge Storbritannia inn en permanent tollunion med EU. Det er viktig å understreke at det ikke ble foretatt noen endringer til selve skilsmisseavtalen – den står seg slik den ble avtalt før jul – men at partene er blitt enige om en felles tolkning av avtalen. Partene kom også med en felles uttalelse som forplikter begge til å arbeide for nye teknologiske løsninger for grensekontroll innen desember 2020. I tillegg kom Storbritannia med en ensidig uttalelse som

argumenterer for at det ikke er noe som kan hindre Storbritannia fra å «disapply» backstop-løsningen dersom EU ikke forhandler «*in good faith*», eller hvis forhandlingene om alternative løsninger bryter sammen.

Det store spørsmålet er nå om dette er godt nok for å overtale skeptikerne til skilsmisseavtalen i det britiske parlamentet når det igjen skal stemmes over avtalen 12. mars.

Siste utvikling i London

I en foreløpig siste av mange brexit-uttalelser til det britiske parlamentet den 26. februar, lovte statsminister May en ny avstemning om skilsmisseavtalen (senest) 12. mars. Skulle avtalen da igjen bli nedstemt (som i januar), lovte hun en ny avstemning dagen etter (13. mars) om parlamentet skal tillate at Storbritannia forlater EU den 29. mars uten en avtale («no deal»). Skulle parlamentet stemme mot dette også, lovte hun nok en avstemning dagen etter det igjen (14. mars) om Storbritannia skal be om en utsettelse av forhandlingsperioden med EU (artikkel-50) for en kort periode. I en avstemning i parlamentet den 27. februar fikk May bred støtte for denne tilnærmingen (502 mot 20 stemmer). Det vil si at det blir viktig(e) avstemning(er) rett før europautvalgsmøtet den 14. mars (og rett etter at denne informasjonspakken er sendt ut).

Under debatten den 26. februar advarte hun mot å utsette forhandlingsperioden. Hun opprettholdt sin anbefaling om å gå ut av EU 29. mars med en (sin) avtale. Hun understreket også at en kort utvidelse av forhandlingsperioden *ikke* ville fjerne faren for «non deal», og at en utsettelse bare ville gjøre det endelige stupet («cliff edge») enda brattere. Hun holdt på sin analyse om at parlamentet kun har tre valg: å gå ut av EU med en avtale (hennes anbefaling), uten en avtale (mot hennes vilje, men ikke til å utelukke), eller ikke tre ut av EU i det hele tatt (reversere brexit, noe hun mener vil svikte velgerne). Hun ønsket allikevel ikke i debatten den 26. februar å gå inn på hva hun eventuelt selv ville stemme, eller anbefale partiet å stemme, 13. og evt. 14. mars dersom skilsmisseavtalen igjen vil bli nedstemt 12. mars.

I en påfølgende brexit-debatt den 27. februar ble det også stemt over ulike endringsforslag til en tidligere brexit-uttalelse fra May (hele prosessen har vært preget av såkalte «*amendable motions*» eller korte uttalelser fra statsministeren om den videre prosessen, som parlamentet så har kunnet fremsette rådgivende endringsforslag til). Blant endringsforslagene den 27. februar var Labours alternative brexit-plan om tollunion og tettere tilknytning til det indre marked (nedstemt med 323 mot 240 stemmer) og et forslag om å søke støtte i Brussel for at borgernes rettigheter i skilsmisseavtalen også skal gjelde ved et «non deal»-scenario (fikk bred støtte, også fra regjeringen). EU [avviste denne muligheten](#) “*because negotiating such mini deals outside the withdrawal agreement would imply that the negotiations have failed*”.

Statsminister May ble 15. januar påført et knusende nederlag i parlamentet da 432 medlemmer stemte *mot* skilsmisseavtalen med EU, og bare 202 for.

Statsminister May ble pålagt av parlamentet å presentere en plan B innen tre arbeidsdager. Hun kom tilbake til parlamentet med en uttalelse mandag 21. januar. Hun valgte da likevel *ikke* å presentere en plan B, men heller stå på sin opprinnelige skilsmisseavtale (plan A). Hun lovet å prøve å få ytterligere konsesjoner fra EU med hensyn til den såkalte «backstop»-løsningen for irske-grensen. Det er samtaler om slike konsesjoner hun har stått oppi de siste ukene og hvor hun håper å få kunne presentere substansielle endringer for parlamentet før ny avstemning 12. mars. Hun avviste i uttalelsen den 21. januar opposisjons forslag om å forhandle med EU om en permanent tollunion og en tettere tilknytning til det indre marked. Hun avviste også kategorisk forslaget om en ny folkeavstemning. Dette var hennes posisjon også under debatten 26. februar. Labour har i mellomtiden [åpnet opp for å støtte en ny folkeavstemning](#) dersom valget til slutt vil være mellom Mays avtale og ingen avtale.

Det store spørsmålet forblir allikevel hva det faktisk er flertall *for* i det britiske parlamentet. En debatt og [avstemning i parlamentet 29. januar](#) ga noen indikasjoner, men avklarte lite bortsett fra at parlamentet ikke ønsker et «non deal»-scenario. Det løste allikevel ikke spørsmålet om hva det vil være flertall *for* dersom «non deal» ikke lenger er en aktuell problemstilling 29. mars, og dersom statsministeren ikke kan få flertall for sin skilsmisseavtale. Hva skal Storbritannia gjøre med en eventuell kort utvidelse av forhandlingsperioden med EU? [EUs sjefsforhandler Michel Barnier har vært tydelig på at britene må komme tilbake med en tydelig henvisning til hva parlamentet faktisk er for](#), ikke bare *i mot*. President Macron i Frankrike har uttalt at «*We don't need more time: what we need most of all is a decision*». En utsettelse av artikkel-50 krever enstemmighet i EU27. Flere regjeringssjefer har uttalt at de vil være villige til å gi Storbritannia en kort utsettelse, men [ikke flere enn en utsettelse](#), og kun hvis en utsettelse har et klart formål fra britisk side.

Det britiske parlamentet stemte 29. januar også *for* et endringsforslag som krever at «backstop»-løsningen erstattes av alternative tiltak for å unngå en fysisk grense. Det er dette vedtaket som har dannet grunnlaget for de siste ukers samtaler mellom May og EU, og som resulterte i den felles uttalelsen fra EU og Storbritannia 11. mars

EU har så langt kategorisk avvist enhver gjenåpning av selve skilsmisseavtalen, men vært åpne for visse presiseringer rundt «backstop»-løsningen, for eksempel i den politiske erklæringen om det fremtidige forholdet. Å gjenåpne forhandlinger om selve skilsmisseavtalen for EU vil [kreve at Storbritannia faktisk flytter noen av sine røde linjer](#) (altså forhandler med et justert mandat). Kommisjonspresident Jean Claude Juncker skal ha sagt at [prisen for å forhandle videre på «backstop»-spørsmålet er en permanent tollunion](#) (altså å flytte en klar rød linje for britene). I den felles pressekonferansen med Theresa May den 11. mars sa Juncker også at EU ikke vil tilby flere forsikringer eller avklaringer: “*In politics sometimes you get a second chance, it is what we do with this second chance that counts because there will be no third chance.*” Han sa videre at “*Let us speak crystal clear about the choice: it is this deal, or Brexit might not happen at all.*”

EU-forberedelser for et «non deal»-scenario

EU og EUs medlemsland har de siste månedene trappet opp sine forberedelser for et «non deal»-scenario. Europakommisjonen foreslo i desember 2018 en beredskapsplan med lovgivning og tiltak i sektorer som vil være spesielt utsatte ved et «non deal»-scenario, som finansielle tjenester, luftfart, og toll. Denne type tiltak vil måtte behandles usedvanlig raskt jo nærmere man kommer 29. mars. Mye av dette vil være EØS-relevant og vil derfor få betydning for Norge og de andre EØS EFTA-landene (se nedenfor).

23. januar kom Europakommisjonen med ytterligere [to nye beredskapsforslag for «non deal»](#), denne gang på fiskeriområdet. Det ene har som formål å gjøre det mulig for EU-fiskere å få kompensasjon for midlertidig opphør av aktiviteter grunnet brexit. Det andre foreslår å gi britiske båter adgang til EUs farvann ut året 2019 så lenge den samme rettigheten er blitt gitt EU-båter.

I følge Financial Times skal det ha oppstått en [viss uenighet mellom Brussel \(Europakommisjonen\) og en del medlemsland](#) over sistnevntes «non deal»-forberedelser og en viss frykt i Brussel for at noen medlemsland vil være «for snille» med Storbritannia i sine «non deal»-beredskapsplaner, på områder som transport (vei og luft).

Hva betyr alt dette for Norge?

I desember 2018 ble de tre [EØS EFTA-statene enige med Storbritannia om en skilsmisseavtale](#). Avtalen speiler skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia på de områder som er relevante for EØS-avtalen, med spesielt fokus på borgeres rettigheter. Avtalen er avhengig av at skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia blir godkjent og trer i kraft. Da vil også overgangsperioden tom desember 2020 gjelde. Storbritannia vil i denne overgangsperioden være

bundet av forpliktelsene i EØS-avtalen. Skilsmisseavtalen mellom EØS EFTA og Storbritannia vil i så tilfelle først tre i kraft fra januar 2021.

Skilsmisseavtalen vil bety at borgere fra Norge, Island og Liechtenstein som har benyttet seg av retten til fri bevegelighet i Storbritannia før overgangsperiodens utløp, samt deres familiemedlemmer, i all hovedsak får videreført de rettighetene de har etter EØS-avtalen. Britiske borgere får da samme rettigheter i Norge. Regjeringen fremmet en kongelig resolusjon om dette i desember i fjor.

Gjennomføringen av skilsmisseavtalen mellom EØS EFTA-landene og Storbritannia vil kreve lovendringer. På [europautvalgsmøtet 31. januar](#) sa utenriksministeren at justis- og beredskapsdepartementet vil fremme en proposisjon LS om samtykke til ratifikasjon av denne avtalen samt lovendringer til gjennomføring av avtalen.

Overgangsperioden er ikke en del av skilsmisseavtalen som EØS EFTA-landene har med Storbritannia, men regjeringa har sagt både til EU og Storbritannia at overgangsperioden også kan gjelde samtlige avtaler Norge har med EU. Dette vil kreve et eget folkerettslig instrument, og det vil være nødvendig med egen lovgivning for å sikre at Storbritannia også i Norge behandles som om de var medlem av EU i overgangsperioden. På [europautvalgsmøtet 31. januar](#) sa utenriksministeren at det fremdeles pågikk en dialog med EU om det folkerettslige grunnlaget («det er ikke gitt at vi har et helt omforent syn med EU på nøyaktig hva det skal være»). Hun var tydelig på at det ikke ville bli en del av EØS-avtalen (det ville dekke også andre avtaler med EU), men at det var viktig å sikre det juridiske grunnlaget i EØS-avtalen og de andre avtalene. EU og Norge må så ha kommet til enighet, og regjeringen presenterte den [endelige Prop. 47 LS \(2018-2019\) for Stortinget 1. mars](#). For at loven skal kunne tre i kraft 29. mars, vil Stortinget bli bedt om å behandle den raskere enn etter ordinære prosedyrer.

Skulle skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia *ikke* bli godkjent, vil også EØS EFTA-landenes skilsmisseavtale med Storbritannia falle. Overgangsperioden vil da heller ikke gjelde. På [europautvalgsmøtet 30. november 2018](#) kom utenriksministeren inn på hva regjeringen gjør for å forberede et «no deal»-scenario. Hun sa mye kan gjøres ved rene nasjonale tiltak, men i mange tilfeller vil Norge også være avhengige av EUs tiltak. For eksempel kan EU treffe enkelte tiltak som er EØS-relevante. Et eksempel på dette er beredskapsplanen som ble foreslått av EU i desember, hvor enkelte tiltak kan være EØS-relevante. Regjeringen har kontakt med EU for å sikre at slike vedtak kan innlemmes i EØS-avtalen så raskt som mulig. Utenriksministeren varslet på møtet også at regjeringen legger opp til å fremme en egen lovproposisjon til Stortinget hvor det foreslås en forskriftshjemmel som gir regjeringen mulighet til å fastsette regler i tilfelle et «no deal»-utfall: «Hjemmelen vil måtte utformes slik at den dekker alle departementers ansvarsområder, og også gir adgang til å fravike gjeldende lovgivning», sa utenriksministeren».

På europautvalgsmøtet 31. januar utfylte utenriksministeren med ny informasjon om det som nå gjøres mht. «non deal»-forberedelsene. Hun sa det jobbes med overgangsløsninger som kan tre i kraft 30. mars. Med hensyn til borgeres rettigheter var EØS EFTA-statene og Storbritannia nær enighet om en avtale som i all hovedsak er lik kapitlet om borgernes rettigheter i skilsmisseavtalen mellom EØS EFTA-statene og Storbritannia. Også en ny avtale innebærer det at norske borgere som har bosatt seg i Storbritannia før landet trer ut av EU, og deres familier i all hovedsak får videreført sine rettigheter etter EØS-avtalen. Det samme gjelder da briter i Norge. Justis- og beredskapsdepartementet fremmet etter europautvalgsmøtet (8. februar) en [Prop. 45 LS \(2018-2019\)](#) om lov om overgangsregler i så måte, samt samtykke til å inngå avtalen. For at avtalen og loven skal kunne tre i kraft 29. mars, vil det også her være behov for en rask behandling i Stortinget. Foreløpig dato for behandling i Stortinget er satt til 14. mars.

For handel med varer sa utenriksministere at Norge sammen med EFTA-partner Island er i samtaler med britene om en midlertidig avtale som i størst mulig grad skal videreføre dagens

tollfrihet for varer. Dette gjør Norge i påvente av forhandlinger om en fremtidig frihandelsavtale, som formelt ikke kan starte opp før etter at britene er ute av EU. (Liechtenstein kommer til å omfattes av handel med varer av enigheten mellom Sveits og Storbritannia - se nedenfor.)

På grunn av områdets kompleksitet sa utenriksministeren på møtet 31. januar at det ikke har vært aktuelt å inkludere handel med tjenester i beredskapsarbeidet. For tjenester vil Norges respektive WTO-forpliktelser i tjenesteavtalen GATS være rammen i tilfelle en «no deal».

Unntaket er ifølge utenriksministeren transportområdet, hvor det drøftes bilaterale avtaler med britene for luft, vei og maritim transport. På luft har Norge oppnådd enighet med britene om en avtaletekst. Den ble parafert mandag 21. januar 2018. Forholdene ligger dermed til rette for at flyene mellom Norge og Storbritannia kommer til å fortsette å gå som i dag, uansett utfall – om det blir «deal» eller «no deal». På vei og maritim transport skal regjeringen også ha kommet langt i samtale med britene, men det skal fremdeles gjenstå noen tekniske spørsmål.

Sveits og brexit

Sveits har et annet utgangspunkt enn de tre andre EFTA-landene siden landet ikke er med i EØS, men har så langt forhandlet med Storbritannia ut fra dagens bilaterale avtaler med EU. Den sveitsiske regjeringen har vært klar på at den [ønsker en ny og mer omfattende avtale med Storbritannia](#) post-brexit enn dagens bilaterale avtaler med EU.

Storbritannia og Sveits ble 14. desember 2018 enige om en avtale som tar sikte på å opprettholde dagens handelsforbindelser etter at Storbritannia forlater EU, også i tilfelle av «no deal». Avtalen kommer i tillegg til en avtale om borgernes rettigheter.

Dette er den første, av i alt 40 handelsavtaler som Storbritannia ønsker å få på plass, står det i [den britiske regjeringens pressemelding](#). Avtalen innebærer at eksisterende forpliktelser så langt som mulig videreføres. Den skal gjelde både ved en ordnet uttredelse, som innebærer en overgangsperioden frem til 31. desember 2020, eller ved en såkalt «no deal».

[Den sveitsiske regjeringen](#) viser til at avtalen som ble inngått 14. desember må godkjennes av de nasjonale parlamentene før den trer i kraft. Avtalen skal gjelde i påvente av inngåelse av en ny og endelig avtale mellom Sveits og Storbritannia.

WTO og brexit

Brexit har også en klar WTO-dimensjon. Dette gjelder både ved en ordnet og hard uttreden. Denne dimensjonen vil også være relevant for Norge som WTO-medlem.

«Global Britian»: Nye handelsavtaler med tredjeland?

Et av hovedargumentene for de som stemte for brexit, var ønsket om at Storbritannia skal få utforme sin egen handelspolitikk. Målet deres er å fremforhandle nye omfattende handelsavtaler med partnere over hele verden, en strategi referert til som «*Global Britain*». De motsetter seg også Labours forslag om en tollunion med EU av samme grunn.

Når Storbritannia går ut av EU, vil landet også gå ut av EUs handelsavtaler. Dersom skilsmisseavtalen blir godkjent, vil Storbritannia likevel forbli tilknyttet EUs eksisterende handelsavtaler i en overgangsperiode. Dette er imidlertid avhengig av at EUs partnerland også ønsker dette. Storbritannia vil så over tid forsøke å forhandle om bedre betingelser med de ulike partnerlandene. I disse forhandlingene kan de møte ytterligere krav fra eksisterende partnere.

Og markedsadgang er bare ett aspekt ved slike forhandlinger. Det kan ofte være like utfordrende å utarbeide felles standarder og regelsamarbeid med nye partnerland. I dag følger Storbritannia reglene i det indre marked (EU/EØS). Om de skal ha håp om en omfattende handelsavtale med EU, vil de nok måtte videreføre mange av disse standardene. Samtidig har f. eks. USA uttalt at

Storbritannia lettere vil få en omfattende avtale med dem dersom de godtar amerikanske standarder (på matsikkerhet for eksempel, ofte illustrert ved klorvaskede kyllinger) og gir avkall på europeiske standarder. Et slikt valg vil gjøre en fremtidig handelsavtale med EU vanskeligere. Så her vil Storbritannia stå overfor noen utfordrende valg mht. hvilke *standarder* de faktisk ønsker å følge i fremtiden. Det er kanskje her dilemmaet mellom ønsket om å ta tilbake kontroll over lovgivning (altså bestemme egne regler og standarder) og ønsket om markedsadgang til det europeiske og globale markedet kanskje er størst.

WTO-dimensjonen

Først av alt må Storbritannia uansett fremforhandle egne bindingslinjer og andre forpliktelser som selvstendig medlem av WTO. I dag dekkes Storbritannia av EUs bindingslinjer. Egne bindingslinjer vil være et viktig utgangspunkt når Storbritannia skal forhandle om handelsavtaler med partnerland verden over. Mange land vil nok avvente forhandlinger med Storbritannia før WTO-bindingslinjene (bunnlinja i internasjonal handel) er på plass, og forholdet til EU er avklart.

Storbritannia har i [et fellesbrev med EU](#) til WTO sagt at de har en intensjon om å videreføre dagens bindingslinjer og markedsadgang, mao. innføre samme bindingslinjer og markedsadgang som EU. Dette virker som den enkleste løsningen. Spørsmålet blir allikevel om alle WTO-medlemmene vil godta dette. Man kan se for seg at enkelte land vil ønske større konsesjoner fra (et mindre) Storbritannia enn fra (et større) EU-marked.

Et annet relatert spørsmål gjelder de tollfrie importkvotene som EU i dag har gjennom WTO. Hvordan skal disse fordeles mellom EU og Storbritannia etter brexit? EU og Storbritannia ønsker at disse skal fordeles etter dagens forbruk i henholdsvis EU og Storbritannia. Dette har så langt blitt avvist av flere WTO-medlemmer som mener de med dette kan miste fleksibilitet og markedsadgang. New Zealand har kritisert EU for å ha [vedtatt en forordning](#) (30. januar) som ensidig vil dele opp EUs kvoter ved et «non deal»-scenario, og frem til en ny avtale med andre WTO-medlemmer er på plass. New Zealand mener kvotene ikke bør deles opp: *“Brexit may change the relations between the EU and U.K., but it will not change EU’s relations with the WTO and its commitments to the rest of the world”*.

Dersom Storbritannia går ut av EU uten en avtale ser mange for seg at EU og Storbritannia ensidig vil videreføre dagens regler på mange områder for å unngå overgangsproblemer. Dette vil kanskje være akseptabelt for en kortere periode. Over tid vil slike ensidige konsesjoner likevel kunne være i strid med WTOs krav om å gi (samme) bestevilkårshandling til alle medlemsland, med mindre den bedre behandlingen er del av en, eller Storbritannia på egen hånd velger å gi samme vilkår som de har med EU, til alle andre WTO-medlemmer fra dag en. For Norge vil en slik situasjon være relevant. Hvor raskt vil norske myndigheter kreve bestevilkårsprinsippet i WTO for å få de samme vilkårene som Storbritannia vil ha med EU?

Den britiske regjeringen skal [i følge Politico](#) jobbe med planer for nye tollregler ved et «non-deal»-scenario. Visstnok skal planene innebære inndeling av varer i ulike kategorier, med alt fra null toll på varer som ikke produseres i Storbritannia, lav toll på hvor det er behov for å beskytte hjemlig produksjon, kvoter med lavere-enn-vanlig toll på sensitive produkter, og høy toll på ultra-sensitive produkter. Innad i regjeringen skal det være en kamp mellom de som ønsker lave priser for forbrukerne og de som ønsker å beskytte landbrukssektoren.

Ungarn og EØS-midlene 2014-2021; Status for forholdet til Polen

«Respekt for individets grunnleggende rettigheter og friheter, demokratiske spilleregler og rettsstatsprinsipper er forutsetninger for varig fred og stabilitet i Europa. Utviklingen i flere europeiske land viser at vi ikke kan ta respekt for disse verdiene for gitt. Regjeringen vil videreføre det tette samarbeidet med EU for å hegne om vårt verdigrunnlag, som er nødvendig for å sikre et fritt Europa». Det skriver regjeringen i [arbeidsprogrammet for samarbeidet med EU i 2019](#) som ikke nevner noen spesifikke land.

Fra norsk side ses ikke minst EØS-midlene som et sentralt virkemiddel i denne sammenhengen. EU og EØS-EFTA-landene undertegnet en avtale om en ny periode (2014-2021) for EØS-midlene i mai 2016. Norge vil bidra med om lag 2,8 milliarder euro i den nye perioden. Dette utgjør 97,7 % av bidraget, mens Island dekker 1,6 % og Liechtenstein 0,7 %. Polen er det desidert største mottakerlandet. Utover hovedformålet som er å redusere økonomiske og sosiale forskjeller i Europa, har EØS EFTA-landene understreket viktigheten av å styrke sivilsamfunnet, forsvare ytringsfriheten og beskytte menneskerettighetsforkjempere og andre utsatte grupper i Europa. I flere EØS-land er disse under økende press. Utenriksministeren viste sin bekymring for dette i sin [redegjørelse 8. november](#) og pekte spesielt på utviklingen i Polen og Ungarn. Så langt er det enten signert eller ferdigforhandlet avtaler om bruken av midlene i 14 av 15 mottakerland – bare Ungarn gjenstår. [Avtalen med Polen ble klar i desember 2017](#).

Utenriksministeren sa i november at utviklingen vi nå ser i deler av Europa er en større utfordring enn for eksempel brexit. Det at enkelte EU-land nå åpent stiller spørsmål ved felles verdier og prinsipper for samarbeidet er svært alvorlig, sa hun. Hun la til at Norge støtter EUs forsvar av rettsstaten og at regjeringen i sine samtaler med ungarske og polske myndigheter uttrykker bekymring for utviklingen. Regjeringen bruker EØS-midlene til å holde høyt de demokratiske rettstatsverdiene EØS-samarbeidet er bygget på.

Grunnen til at det ikke er signert en avtale med Ungarn er en langvarig uenighet om hvordan midlene til sivilsamfunnet skal administreres. Norge ønsker en uavhengig administrator, mens den ungarske regjeringen ønsker å kontrollere midlene selv. Også i forrige periode for EØS-midlene var det uenighet mellom Norge og Ungarn om forvaltningen av midlene. [I 2014 suspenderte derfor regjeringene utbetalingene](#) etter at den ungarske regjeringen flyttet gjennomføringen og kontrollen av den norske støtten ut av sentralforvaltningen. Den norske regjeringen mente dette var et brudd på inngåtte avtaler. [Utbetalingene ble gjenopptatt i desember 2015](#).

Utenriksminister Ine Eriksen Søreide [møtte sin ungarske kollega i Budapest 22. februar i år](#). Etter møtet uttalte Eriksen Søreide at hun hadde tatt opp sin bekymring for utviklingen i landet med sin kollega. Hun håpte «en ny avtale om EØS-midler til Ungarn snart kommer på plass slik at vi kan fortsette det gode samarbeidet innen en rekke felt som er viktige for begge land». Den norske Helsingforskomité [skriver at Ungarns totalitære utvikling](#) truer alle de liberale demokratiene i Europa.

Forhandlingen med Polen om en ny avtale var også vanskelige, men det ble altså oppnådd enighet i 2017. Situasjonen i Polen ble drøftet på [europautvalgsmøtet i september 2018](#). På spørsmål fra SV uttalte utenriksministeren da: «Når spørsmålet så kommer om vi vurderer, som Lysbakken spør om, å holde tilbake midler, er svaret på det ja. Det handler rett og slett om at EØS-midlene er en pakke. Man kan ikke bare plukke ut en del og så bli enige om alt det andre – dette er en pakke. Sivilsamfunnsmidlene står, som jeg sa, for omtrent 10 pst. av EØS-midlene i de ulike landene. Det som er dilemmaet med ikke å inngå en avtale, som også da inkluderer sivilsamfunnsmidlene, er nettopp at i mange av de samfunnene der vi ser vilkårene for sivilsamfunnet bli betydelig verre, er EØS-midlene veldig ofte nesten den eneste finansieringen av sivilsamfunnet som finnes. Så det er et dilemma, det skal jeg være ærlig å innrømme, og det er vanskelig å vite hva som i den gitte situasjonen vil være riktig: å ta vekk alt for å markere og da også risikere å ta vekk det lille som er av finansiering av sivilt samfunn». Forholdet til den polske regjeringen ble ikke bedret etter at [Norge i februar erklærte en polsk diplomat uønsket i Norge](#). Regjeringen mente diplomatens personlig oppførsel ikke var forenelig med rollen og statusen som diplomat. Polen svarte med å erklære en [norsk diplomat uønsket i Polen](#).

Internt i EU har det også vært drøftet hvordan den negative rettsstatsutviklingen i visse land skal møtes. Flere medlemsland har tatt til orde for nye virkemidler. Blant annet har både svenske og

tyske politikere vist til at det bør få budsjettmessige konsekvenser dersom noen land bryter med grunnleggende EU-prinsipper. I forslaget til nytt langtidsbudsjett for EU for 2021-2027 har Europakommisjonen også kommet med [forslag til en såkalt rettsstatsmekanisme](#). Mekanismen vil gi EU mulighet til å suspendere, redusere eller avgrense tilgangen til EU-finansiering på en måte som er proporsjonal med type, seriøsitet eller omfanget av manglene med rettsstatssituasjonen i et land. Både Polen og Ungarn har uttalt seg negativt til forslaget.

Andre saker

Regjeringen meldte 7. mars at næringsministeren ville orientere Europautvalget om den såkalte prosedyreforordningen for statsstøtte på møtet 14. mars. Saken ble så varslet trukket 12. mars. Siden dette er en aktuell EØS-sak, som også Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon har dekket tidligere, velger vi her å ta med en kort bakgrunnstekst om forordningen.

Prosedyreforordningen

[Prosedyreforordningen for statsstøtte](#) handler om håndheving av statsstøttereglene. En endring av den opprinnelige forordningen fra 1999 ble vedtatt i EU i 2013 ([Rådsforordning 734/2013](#)), og ble i 2015 erstattet av en ny forordning ([Rådsforordning 2015/1589](#)). Sistnevnte rettsakt kodifiserte de endringene som ble gjort i 2013, og innebar dermed ikke noen materielle endringer fra det som ble vedtatt i 2013. Verken endringene fra 2013 eller den nye forordningen fra 2015 er tatt inn i EØS-avtalen. Hovedformålet med den nye prosedyreforordningen er å bidra til en mer effektiv håndhevelse av statsstøtteregulverket i EU/EØS, for på den måten å bidra til å avdekke og forhindre ulovlig støtte.

Prosedyreforordningen fra 1999 fastsetter Kommisjonens prosessuelle kompetanse i håndhevingen av statsstøttereglene, og har vært en del av EØS-avtalen siden 2001. Denne er gjennomført i ODA-avtalen (avtale mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkingsorgan og en Domstol) protokoll 3 del II som er inkorporert i norsk rett. Den *nye* forordningen *utvider* Kommisjonens kompetanse hva gjelder adgangen til å ilegge bøter og tvangsmulkt. Ved en eventuell innlemmelse av den nye forordningen vil – ut fra hensynet til homogenitet i EU/EØS-området - EFTAs overvåkingsorgan ESAs kompetanse bli utvidet tilsvarende Kommisjonens kompetanse.

[Av regjeringens EØS-notat](#) (oppdatert 13. november 2018) fremgår at den nye forordningen i hovedsak introduserer tre nye og viktige endringer i Kommisjonens prosessuelle kompetanse i støttesaker sammenlignet med prosedyreforordningen fra 1999. Disse endringene er:

- 1) mer effektive saksbehandlingsregler,
- 2) nye regler som vil styrke Kommisjonens samarbeid med nasjonale domstoler,
- 3) kompetanse til å kreve opplysninger direkte fra foretak i EUs medlemsstater samt håndheve slike krav med økonomiske sanksjoner og tvangsmulkt.

Som nevnt vil ESA ha samme rolle som Kommisjonen ved en innlemmelse av den nye forordningen. Etter 1999-forordningen har ESA kun hatt adgang til å be om informasjon fra den medlemsstat som er part i saken. En innlemmelse av endringsforordningen gir imidlertid ESA rett til å kreve opplysninger direkte fra private rettssubjekter i det enkelte medlemsland, og overvåkingsorganet vil også få myndighet til å ilegge bedrifter bøter og tvangsmulkt ved brudd på forordningens informasjonsplikt.

Ifølge [Justisdepartementets lovavdelings](#) uttalelse fra 2014 vil endringsforordningen kunne kreve bruk av Grunnlovens § 115 (tidl. § 93) når den skal vedtas av Stortinget. Dersom endringsforordningen innlemmes i EØS-avtalen ved endringer i avtalens protokoll 26 og ODA protokoll 3, vil ESA gis kompetanse til å fatte rettslig bindende vedtak med direkte internrettslig virkning for foretak i Norge. EFTA-domstolens eventuelle overprøving av vedtakene vil også ha direkte internrettslig virkning i Norge. Lovavdelingen viser til at saken har likhetstrekk med

overføringen av myndighet som skjedde ved inngåelse av EØS-avtalen, hvor § 115 (den gang § 93) ble brukt. Det skyldes blant annet at det ikke dreier seg om en sektorspesifikk regulering, men håndheving av et sentralt, sektorovergripende regelverk i det indre marked.

Prosedyreforordningen var på agendaen på [Europautvalgsmøtet 1. februar 2017](#). Daværende EU/EØS-minister Frank Bakke Jensen informerte Europautvalget da om at «Norge valgte å fremme forslag overfor EU om en tilpasningstekst til forordningen, slik at den formelle bøteleggingskompetansen i statsstøttesaker legges til et nasjonalt organ istedenfor ESA. De øvrige EFTA-landene sluttet seg til dette forslaget. EU besluttet i desember 2016 å avvise den foreslåtte tilpasningsteksten. EU viser til at håndhevelsen av statsstøtteregelverket i henhold til EØS-avtalen er lagt til kommisjonen og ESA eksklusivt, og at avtalen ikke gir nasjonale myndigheter noen håndhevingskompetanse på statsstøtteområdet. I lys av tilbakemeldingen fra EU vil regjeringen nå vurdere hvordan saken skal håndteres videre. Saken vil bli forelagt Stortinget».

Nærings- og fiskeridepartementet sendte i sommer forslag om endring i lov om offentlig støtte som ledd i gjennomføring av den nye prosedyreforordningen [ut på høring](#). Grunnlovsproblematikken er ikke eksplisitt berørt i høringsnotatet, men det fremgår av EØS-notatet at endringsforordningen vil innebære en utvidelse av ESAs kompetanse på statsstøtteområdet som krever lovendring. Ved en eventuell beslutning i EØS-komiteen må det derfor tas forfatningsrettslig forbehold etter EØS-avtalen artikkel 103 og Stortingets samtykke må innhentes.

Rettsaker

Neste møte i EØS-komiteen i Brussel finner sted fredag 29. mars 2019. Utenriksdepartementet har oversendt en liste til Stortingets Europautvalg over rettsaker på finansmarkedsområdet som EØS-komiteen vil kunne fatte beslutning om den dagen. Listen omfatter rettsaker som krever Stortingets samtykke. Disse er beskrevet i mer detalj innledningsvis i denne informasjonspakken.

Siden møtet i Europautvalget (14. mars) denne gang finner sted såpass lang tid før møtet i EØS-komiteen (29. mars), blir det skriftlig prosedyre for resten av rettsaktene som vil kunne innlemmes i EØS-avtalen 29. mars i år. Disse rettsaktene vil måtte oversendes Stortingets Europautvalg i god tid før EØS-komiteens møte 29. mars for å gi Utvalget den vanlige arbeidsuken til å kommentere.